

AVRUPA İNTEGRASYONU: TÜKETİCİLER VE ÜRETİCİLER BAKIMINDAN FAYDA VE MAHZURLARI

Ord. Prof. Dr. Helmut Arndt

Ünlü ekonomist Wilhelm Röpke, kendisi bir süre İstanbul Üniversitesinde çalışmış ve son olarak Başbakan Adenauer'in ekonomik danışmanlığını yapmıştır, zamanında Avrupa Topluluğu ile ilgili bir inancını şöyle dile getirmiştir: Avrupa topluluğu hür dünyada bir bölünme meydana getirecek ve hür Avrupa içinde bir uçurum yaratacaktır. Bunun, «avrupa adına» gerçekleşmesi ise, 1959 yılında Röpke böyle yazıyordu, «tarihimizin en korkunç bir fikir karmaşıklığını yansıtmaktadır.»

Ekonomik alandaki diğer birçok kehânetler gibi, bunun da tamamen yanlış olduğu görülmüştür. Gerçekten, EG hür Avrupa'ya içine alan bir mezar açmamıştır. Hatta bugün birleşmiş bir Avrupa fikrinden çok uzak dahi olsak, bu iddianın tamamen tersi gerçekleşmiş ve görülmüştür ki, EG, kurucularının dahi tahmin edemeyeceği bir cazibe kuvvetine sahip olmuştur. İlk 6 ülkeden sonra, topluluğa B. Britanya, İrlanda ve Danimarka'nın girişi ile üye sayısı 9'a çıkmış, diğer 4 ülke Yunanistan, Portekiz, İspanya ve Türkiye tam üye olmayı istemiş ve Avusturya, İsviçre veya Finlandiya gibi siyasi birtakım sebeplerle üye olmaya karar veremiyen bazı ülkeler ise, iktisaden birleşmiş duruma girmişlerdir. Bugün Avrupada bir uçurum açılmış ise, bu, Avuranın hür bölgesiyle hür olmıyan bölgesi arasında açılmıştır: Avrupa Topluluğu, birleşmiş ekonomiler ile, «karşılıklı ekonomik yardım esasına dayanan» Comecon ülkelerinin karşısında ayakta durmaktadır. Comecon'a Sovyetler dışında, öncelikle DDR ve Çekoslovakya, Polonya, Bulgaristan ve Romanya gibi Avrupa

lkeleri mensup bulunmaktadır. Konferansının başlığını teşkil eden «Avrupa Integrasyonunun tüketiciler ve üreticiler bakımından fayda ve mahzurları» konusu içinde, bu iki Avrupa bloku arasında mevcut olan farklara mukayeseli bir şekilde temas edeceğim. Böyle bir mukayese, farklı ideolojileri ve farklı iktisadi sistemleri dikkate alınırrsa, konuşmamım en güç noktalarından birini teşkil etmekte ve zorunlu olarak yetersiz kalacağı için de msamahanızı rica etmekteyim.

Ortak Pazara borçlu olduğumuz ekonomik fayda ve mahzurlara gelmeden önce 4 noktayı belirtmek istiyorum:

1. EG tarafından daha başından itibaren takip edilen politik hedefler, ekonomik bütünleşmeyi geliştirici cmadiğı gibi, hatta engelleyici olmuş ve İsviçre, Avusturya ve Finlandiya gibi tarafsız veya tarafsızlaştırılmış ülkelerin tam yelidini imknsız hale getirmiştir.

2. Ekonomik bütünleşme için gerekli olan iktisadi sistemlerin ve ekonomik yasaların birbirleriyle ahenkleştirilmesi, belli bir gecikme ile bazı bölgelerde, kısmen gerçekleştirilebilmiş ancak her yeni üyenin topluluğa girmesile de, bu işlem devamlı zorlaşmıştır. Topluluğun 1973 - 75 döneminin Yüksek Komisyon yesi, İngiliz Lord Thompson, Avrupa Topluluğunu bu işlemle ilgili olarak bir kaplumbağaya benzetmiştir: Thompson bu benzetmeyi şu sözlerle dile getirmiştir: «yle ki hiç hareket etmiyor zannedersiniz, fakat bir süre gözünüzü kapayıp açtığınız da grsnz ki, birazıcık yol almıştır.»

Bununla beraber, günümüzde ve görülebilir bir gelecekte, birkaç gelişme de tesbit edilmektedir:

nce Avrupa şirketler Hukuku yapılmıştır, **bundan başka**, yine avrupa çapında bir patent hukuku düzenlenmiştir, **nihayet**, vahit bir değer sistemi planlanmıştır. Bu plan yürürlüğe girdiği takdirde, ye hükümetlerin tecrübelerinin biraz daha zenginleşeceği muhakkaktır.

3. Avrupa vatandaşlığı anlamında bir avrupalı fikri ise, şimdiye kadar gerçekleşmediği gibi, gerçekleşeceğine dair bir

işaret de görülmemektedir. Fransızlar hâlâ fransız, almanlar ve ingilizler de ingiliz olarak kalmışlardır. Üstelik sebep de, sadece /isan barikatı değildir. Gerçi bir ortak pazar bulunmaktadır, fakat istatistikler tetkik edildiğinde görülmektedir ki, ortak pazar dahilinde, hatta ithalat ve ihracat yapılmaktadır: F. Almanya, Hollanda'ya, Hollanda Almanya'ya mal ihraç etmektedir. Gerçi ortak kuruluşlar mevcuttur. Gewerlich alanda da gümrük duvarları esas itibarile kaldırılmıştır. Fakat ticaret ve bilançolar daima milli meseleler olarak kalmıştır. Bu durumda belli bir şizofreni ortaya çıkmaktadır. Şöyleki, bir tarafta Avrupa Toplulukları ve avrupa enstitüleri - örneğin bakanlar kurulu gibi - bulunmakta öte tarafta ise, her üye devletin kendine özgü ve oldukça bağımsız bir politika takip ettiği görülmektedir. İşte bu ikilemin ekonomik bütünleşmeye ve sonuç olarak tüketicilere ve üreticilere olumsuz yansımaları olmaktadır.

4. Avrupa Topluluğunun bu ikili karakteri, topluluk içinde birbirine tamamen zıt denilmese bile birbirlerinden çok farklı iki ekonomik sistemin varlığı gibi, hayret verici bir olaydan kaynaklanmamaktadır: Aslında gewerblichen ve sanayi alanında hür bir ekonomi hüküm sürmektedir: Fiatlar, kartel nitelikte anlaşmalar olmadığı sürece, piyasa kurallarına göre teşekkül etmektedir. Talep ve arz rekabet şartlarına göre birbirile uyumlu bir hale gelmektedir. Buna mukabil tarım alanında fiatlar ve belli bir ölçüde de miktarlar bürokratik olarak merkezi bir şekilde tayin edilmektedir. Bu arada aşırı yüksek tutulan fiat tesbitleri ve verilen satış garantileri ekonomik bakımdan hatalı yatırımlara yol açmaktadır.

Bu noktaları tesbit ettikten sonra, konuşmamın ilk ana bölümüne geliyorum:

I. Gewerlich ürünler için Ortak Pazar

Gümrük duvarlarının ve diğer rekabet kısıtlamalarının kaldırılması yoluyla yaratılan ortak pazar, bir sıra gerçekten anlamlı sonuçlara yol açmış bulunmaktadır: Şöyle ki,

1. Rekabet yoğunlaştırılmış ve bu durum, becerikli teşebbüslerin yararına ve âtil teşebbüslerin aleyhine sonuçlar ver-

miştir. Öte yandan rekabetin yoğunlaşması, rekabetin kısıtlanması eğilimine yol açmaktadır: Ancak muhakkak ki, füzyon ve özellikle kartel anlaşmalarının, tüm pazarlarda aynı şekilde olması mümkün olmadığı gibi, bu gerekli de değildir.

2. Gümrüklerin ve ithalât kotalarının kaldırılması ve bu suretle devletlerin koyduğu rekabet kısıtlamalarının ortadan kalkması, ortak pazarda malların en ucuz ve en iyi kalitede yapılan ülkelerden satın alınmasını mümkün kılmıştır.

Bunun diğer bir sonucu da şöyle olmuştur: gewerblich malların üretimi, masraflar hangi ülkede en az olabiliyorsa, orada yoğunlaşmıştır. Bu suretle tüketiciler ucuz mal temin edebilmenin faydasını görmüşlerdir.

Bu durumun bir başka sonucu da şöyle olmuştur; tüketiciler fiyatları nisbeten aynı olduğu halde, kalite itibarıyla çeşitleri zenginleşen mallar arasından bir seçim yapabilmeye imkânına sahip olmuşlardır. Tüketicilere seçim bolluğu yaratan bu çeşit zenginliği, örneğin otomobil piyasasında görülmektedir: Sadece Mercedes, Opel, BMW gibi Alman arabaları değil, Renault, Fiat veya Jaguar gibi Fransız, İtalyan ve İngiliz arabalarını da ortak pazar dahilinde herhangi bir gümrük yükü olmadan almak mümkün bulunmaktadır. Pazarın büyümesiyle birlikte teşebbüslerin ihracat güçleri de büyümekte ve ortak pazar dahilinde talep en yüksek bir seviyeye yükselmektedir: Dolayısıyla teşebbüsler daha fazla, daha ucuz ve daha iyi kalitede mal üretebilmektedirler. Bunun sonucu olarak Avrupa topluluğunun ihracat gücü, bu topluluğa dahil ülkelerin ihracat gücünden önemsiz sayılmayacak yüksek olduğu tartışılmamaktadır.

3. Topluluk dahilinde ithalatın yoğunlaşması, topluluğa dahil olmayan ülkelere nazaran refah seviyesini daha çok artırmıştır. Topluluk içinde reel gelir yükselmekte, sosyal hasıla büyümektedir. Ancak bu hasılanın bölüşümü F. Almanya gibi bir İktisat düzeninde, sosyal tarafların pazarlığına çok bağlı bulunmaktadır. Ancak bir bölüşüm kavgasının ortaya çıkması refah düzeyini tekrar azaltabilir. Buna son yıllarda yüksek komisyon

üyeleri de işaret etmişlerdir. Buna tekrar döneceğim. Avrupa ülkelerinde reel gelirlerin - İngiltere hariç olmak üzere - topluluk sayesinde diğer mukayese edilebilir ülkelere nazaran daha yüksek olduğu tartışılmamaktadır.

4. Ortak pazarın kurulması, muhakkak ki ekonominin gelişmesine, daha yeni ve herşeyden önce daha iyi kalitede tüketim malları üretimine ve aynı zamanda daha modern ve öncelikle daha ucuz üretim prosedürünün gelişmesine faydalı olmuştur: Böyle bir eğilim en azından ortak pazarın kurulmasından sonraki ilk yıllarda göze çarpmaktadır.

5. Ortak pazarın sonuçlarından olan ticaretin yoğunlaşması, satışla birlikte istihdamı da artırmıştır. Bu arada, Keynes ve Keynes okulunun küçümsenmeyecek sayıda taraftarlarının hâlâ ileri sürdükleri gibi, sadece ihracat fazlası istihdamı teşvik edicidir hususu, hiçbir şekilde söz konusu değildir. F. Almanya'da hemen hemen her 4 kişide biri ihracat için çalışmakta fakat yüz veya bin kişide biri ihracat fazlası için çalışmaktadır. Bugün Alman ihracatı, sendikalar aşırı talepleriyle Alman sanayiinin ve Alman ticaretinin ihracat gücünü ortadan kaldırdıkları için, yok olsa, bu takdirde her yüz veya bin kişide biri değil önce her dört kişide biri ve nihayet budurumun sonucu ortaya çıkan talep kısılması nedeniyle diğer üç kişi işsiz kalacaktır.

6. Avrupa topluluğunun üretici ve tüketicilere sağladığı diğer bir fayda da Avrupa paralarının serbestçe diğerine çevrilebilmesidir. Bu sonuç, planlanan Avrupa Değer Sistemi (EWS) akamete uğrasa bile geçerli kalmakta devam etmektedir. Öte yandan bu imkân tüm üye devletler için sınırsız bir şekilde söz konusu olmamaktadır. Örneğin İngiltere normal seyahatlerde dışarı çıkarılacak İngiliz parasının tutarını 30 Pfund olarak sınırlamaktadır.

7. Ortak pazarın sağladığı diğer bir şans da, serbest dolaşım hakkıdır. Topluluk içinde, üye devletlerin vatandaşları sadece serbest seyahat etmekle kalmayıp, işyerlerini ve ikametgâhlarını da diledikleri gibi değiştirebilirler. Bu şekilde işçiler,

iş ararken sadece ana vatanlarına bağlı kalmamaktadırlar. Teşebbüsler de, birlikte çalışacakları kişileri, topluluğun tüm üye ülkelerinden seçebilirler: Böylece EG, teşebbüslere olduğu kadar, işçilere de vahit bir emek piyasası temin etmiş olmaktadır.

Bu durum, topluluk dahilinde, istihdamın eşit dağılmadığı ve bir üye ülkede emek arzı kıtlığı hüküm sürerken bir diğerinde emek arzı fazlalığının hüküm sürdüğü ve böylece işsizliğin görüldüğü sürece, tüm katılanlar için bir faydalı olmaktadır. Öte yandan bu serbest dolaşım, günümüzde olduğu gibi, tüm üye ülkelerde işsizlik mevcut ise, mutlaka bir yarar olmaktan çıkmaktadır.

Üstelik bu durum, topluluğa sadece işsizlik oranının değil, ücretlerin de birbirinden son derece farklı olduğu ülkelerin men-sup olması halinde, daha da problematik olmaktadır. Topluluğa Yunanistan ve İspanya gibi ülkelerin üye olmasından sonra, serbest dolaşımın tam olarak muhafazasına imkân olmayacaktır.

Buraya kadarki sözlerimizi özetlersek, şu haklı intiba ortaya çıkmaktadır: EG tüketiciler için olduğu kadar, üreticiler için de yararlar sağlamaktadır. Bu arada daha becerikli olanlar için daha iyi bir şans söz konusu olmaktadır. Temel maddeler sanayii ile iplik üreticilerinin kendilerine özgü problemleri bir tarafa bırakılırsa gümrük duvarlarının kalkmasıyla satış genişlemekte und verstetigt sich.

Daha büyük pazarlar, teşebbüslerin de rekabet güçlerini tedricen artırmakta, reel ücretlerin yükselmesi ve daha çeşitli ve iyi kalitede mal arzının çoğalması sebebiyle refah düzeyi de yükseltmekte ve bu durum istihdamı da artırmaktadır. (1).

-
- i) İşsizlik sorununun son 10 yıl içinde 1920 ve 30 lara nazaran çok daha az bir baskı yaratması, sadece EG'nin bir kazancı değil, aynı zamanda hükümetlerin, ekonomiye daha az müdahale etmelerinin bir sonucudur. Birleşmiş Devletlerin de etkisiyle, hükümetlerin koyduğu ticaret engelleri dünya çapında ortadan kaldırılmış ve özellikle Versailles Diktatının sebebiyet verdiği sun'i dengesizliklerden özenle kaçınılmıştır.

EG içinde, serbest rekabeti engelliyen devlet müdahalelerinin ortadan kaldırılması, tüketiciler için de üreticiler için de yararlar sağlamıştır ve sağlamaktadır. Ortak pazara borçlu olduğumuz tüm faydalar, üye devletlerin, özellikle Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası almış oldukları serbest rekabeti önleyici kısıtlamaları ortak pazar dahilinde ortadan kaldırmalarının bir sonucudur.

Ortak pazarın kurulması, el sanatları, (Handwerk) ticaret ve sanayi alanlarında, ulusal rekabet yasalarının ve ulusal rekabet kuruluşlarının ortadan kaldırılması veya en azından bunların bütünleşmesine henüz yol açamamıştır. Bunun sebebi muhakkak ki, tek, tek üye devletlerde rekabetin çok farklı olması ve üye devletlerin sadece farklı bir ekonomi politikası değil aynı zamanda farklı bir rekabet politikası yürütmelerinden ileri gelmektedir. Alman Kartel Yasası gibi ulusal kanunlar veya alman kartel dairesi gibi ulusal enstitüler bu bütünleşmeyi derhal ve kârda engellemektedir. EG gibi bir ekonomik toplulukta, füzyon sorunlarının ve piyasa hakimiyeti oluşturan pozisyonların değerlendirilmesinde, önemli olan münferit üye devletlerdeki münasebetler değil, bil'akis ortak pazardaki ilişkilerdir. Piyasa hakimiyeti ortak pazarın doğmasıyla birlikte ulusal bir problem olmaktan çıkmış bir Avrupa sorunu olmuştur.

Nihayet şu hususa işaret etmem gerekmektedir; Avrupa bütünleşmesinin tüketicilere olduğu kadar üreticilere de sağladığı faydalar, bölüşüm kavgalarıyla tehlikeye düşebilir hatta tamamile yok edilebilir. Bu tehlike, en azından söz konusu kavgaların -EG-Komisyon Vize başkanı Wilhelm Haferkamp'ın daha 1976'da tesbit ettiği gibi, ekonomimizde sosyal hasılayı aşırı bir şekilde geliştirmesi halinde geçerli olmaktadır. Fazla yüksek ücretler işsizlik doğurmakta ve Avrupa integrasyonunun sağladığı olumlu etkileri o nisbette götürmektedir. Aynı şekilde, grev ve lokavtlar da istisna olarak kalmadıkları takdirde, sosyal hasılayı ve dış ticareti elverişsiz bir şekilde etkilemektedirler. Öte yandan münferit gurupların çıkarlarına hizmet eden, fakat kamu çıkarlarını dikkate almıyan İngiliz sendikaları gibi sendikalar da, ekonomik gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü bunlar hedef-

lerini, sadece teşebbüslerin ödeyecekleri bir paha mukabilinde değil, bu suretle işsizlikle karşılaşacak olanların da ödeyecekleri bir paha mukabilinde gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. İngilteredeki tüketici ve üreticilerin şimdiye kadar EG'den çok az istifade etmiş olmaları, bu sebepten hayret verici olmamaktadır.

II. Bu eleştirici gözlemlerden sonra konferansının ikinci kısmına geliyorum. **Bu EG'de Tarım Düzeni'dir**

Tarım sektöründe, rekabet tüm ülkelerde önemli bir rol oynayamamıştır. Daha çok 1930'ların devamlı bir gelişme halinde bulunan «Piyasa Düzeni'nde», -ki o zamanlar rekabet bakımından çok düşündürücü bir iktisat düzeni söz konusu olmaktadır-, bir tarım düzeni yaratılmış bu düzenle bir taraftan rekabetin içeriği olan arz ve talep kuralı kaldırılmak, öte taraftan da belirli ana gıda maddelerinin üretiminde yabancı ülkelere karşı belli bir bağımsızlık elde edilmek istenmiştir.

Bu tarım düzeninde fiyatlar, piyasada teşekkül etmemektedir. Fiyatlar bürokratik olarak tesbit edilmektedir. Bu durum, EG'nin devletler üstü fiyat tesbiti düzenlemelerine yol açmıştır: Richtpreise, Interventionspreise, Referenzpreise, Schwellenpreise, Grundpreise, Mindestpreise, Ankaufspreise, Rücknahmepreise, Zielpreise und Orientierungspreise. Bütün bu fiyatların ortak bir tarafları vardır: Bunlar fiyat desteklenmesine hizmet etmektedir. Yani tarım işleriyle meşgul olanlara, piyasada teşekkül edecek fiyatlardan daha yüksek bir fiyat sağlamaları gerekmektedir. Yüksek fiyatlar da, üreticileri zorunlu olarak fazla mal üretmeğe sevk etmektedir: Bunun sonucu olarak da, resmi makamlar tarafından fiyat tesbiti sisteminin, yine resmi makamlar tarafından belli bir satış garantisi ile tamamlanması gerekmektedir. Süt fiyatları fazla mı yükseldi hemen devlet veya EG'nin fazla sütleri alması gerekmektedir. Öte yandan sütün sıvı olarak depolanması mümkün olmadığından, bu sefer tarım işleriyle uğraşanların yeniden primler verilerek sütü, depolamaya müsait şekilde, süt tozu veya tereyağı olarak üretmelerini temin ve teşvik etmek gerekmektedir. Pahalı depolama tesisleri, bu gelişmenin sonucudur. Süt tozu yağı şu sırada 774.000 t civarında bulunmakta, bunun en bü-

yük kısmı, yani 496.000 t F. Almanyada depolanmış bulunmaktadır. Tereyağı da hâlâ en yüksek düzey olan 464.000 t erişmiş olup, bunun % 37'si yine F. Almanyada bulunmaktadır. Aynı şekilde Avrupa Topluluğunda 1,5 milyon ton şeker «auf Halde» de bulunmaktadır.

Bu hatalı üretimin ve buna neden olan temelde hatalı yatırımın masraflarını ise, vergi yükümlüleri taşımaktadır. Gerçekten vergi yükümlüleri bir taraftan, dünya piyasası fiyatlarının çok üstünde seyreden bir fiatı tarımsal ürünlere ödemek durumunda kalmakta, öte taraftan da depolama masraflarını veya verzerren fiatlardan doğan fazla malların düşük fiatla satılmasından doğan açıkları kapamak mecburiyetinde kalmaktadır!ar.

F. Almanya'da tarım işleriyle meşgul olanlar sadece geniş ölçüde vergiden bağışık olmakla kalmamakta, bunun yanında subvansiyonlar da elde etmektedirler. Bunu da yine vergi yükümlülerinin çekmesi gerekmektedir. Ayrıca, wenn brach gelegenes Land wieder urbar gemacht wird, geniş yardımlar söz konusu olmaktadır. Örneğin (Verpachtungsprämien) kendi tarlalarını bizzat ekmeyen çiftçilere kira primleri verilmesi, don zararları ve buna benzer zaruret hallerinde yardımlar, süt depoları ve soğutma tesisleri için yardım, Beihilfe für geerntete und verarbeitete Ölsaaten ve yine bunların ihtiyarı olarak defter tutmaları halinde, aslında gelir ve giderlerini tesbit etmek son derece normal ve mutad bir iş olduğu halde, yine bu iş içinde yardım söz konusu olmaktadır.

Bunun dışında kamunun armut, tahıl, karnıbahar, şarap ve benzerleri gibi bazı mallar için destek alımları da söz konusu olmaktadır. Kamu tarımda yatırımı geliştirmek için ödediği her mark için bu sefer Prof. Weinschenk'in ifadesile üretilen malı tekrar piyasadan almak üzere ikinci defa bir mark ödemek mecburiyetinde kalmaktadır. Muhakkak ki, Lord Thomson'a katılarak denilebilir ki, tarım düzeni, üye devletlerin ev kadımlarına, nisbeten stabil sayılacak fiatlarla sağlam bir seçim imkânı temin etmiştir. Bu, şüphesiz tercih edilecek bir durumdur ve Comecon sisteminin zaman zaman düştüğü dar boğazları mazur göstermektedir. Bununla beraber şu sual de ortaya çıkmaktadır: Acaba

bu fayda, özellikle bir tarafta aşırı yükselen fiatlar, öte tarafta masrafını kamunun çektiği fazla üretim hesabı katılırsa, biraz pahalı ödenmiyor mu? Hatta belki Bonmot'un mübalağa ederek, şimdiki tarım düzenini kaldırıp yerine tüm çiftçileri bakanlık memuru tayin etmek, vergi yükümlülerine daha ucuza mal olurdu.

Keza bir başka sorun da şöyle belirmektedir: Şeker, yağ, buğday gibi, bazı gıda maddelerinde otarşi hedefi, dünya ekonomisinde artık antikalasmamış mıdır ve yine uluslararası bölümü hedeflerle uzlaşmaz değil midir?

Tarımın cömertçe desteklenmesinden -ki F. Almanya'da geçen yıl bu 30 milyar marktan fazlaya mal olmuştur- tüm çiftçiler eşit şekilde istifade etmemektedirler. Zira «Vollerwerbe işletmeler» tam olarak desteklenirken, çiftçiliği yan meslek olarak yapanlar, ya çok az veya hiç istifade ettirilmemektedirler. 1960 ve 1976 arasında, tarımda görülen hızlı konsantrasyon tarım işletmelerinin sayısını 1.620.000 den 890.000'e, yani 16 yıl içinde, hemen hemen yarı yarıya indirmiş ve bu gelişme özellikle yan meslek olarak yapan çiftçilerin aleyhine olmuştur. Kaynakların ekonomik bakımdan yanlış yönetilmesi sonunda, tarım işletmeleri için ödenen yüksek subvansiyonlar, çiftliklerin iktisabını aslında çiftçi olmıyanlar için cazip bir (lukrativ) bir hale getirmiştir. Öte yandan birçok çiftliklerde, çiftlik sahipleri artık tarlada çalışmamaktadırlar. Çiftlik sahibi ya bir bakanlık memurudur veya ekonomi gazetecisidir, veya bir Šagewerk sahibidir yahut prokurist, Schlosser veya belki bir avukattır. Bu suretle hükümetin aslında çiftçilere yönelik yardım amacı, tam tersine dönmüş, çiftçileri kalkındırma yerine, çiftçilerin ortadan kalkmasına yardım etmiş ve çiftlikler kapital yatırım yerleri haline gelmiştir.

Christopher S. Tugenhat -Avrupa topluluğu komisyonu üyesi- 1978 Eylülünde,

«Ortak tarım politikası masraflarının, merhametsizce artmasının ve bu politikadan istifade edenlerin esas Alman çiftçileri olmasının sorumluluğunun önemli bir kısmının, Federal Alman hükümetine ait olduğunu» belirtmiştir.

Tugenhat şunu da ilâve edebilir ve diyebilirdi ki, alman hükümeti. tarım ürünleri tüketicileri bu tarım düzeninin en ziyade sıkıntısını çeken kişilerin olmasının sorumluluğunu da taşımaktadır.

Bu tarımı koruma politikasının sonucu olarak, Avrupa Topluluğu içinde tarım ürünlerinin fiatı dünya piyasasına nazaran % 20 oranında daha yüksek bulunmaktadır. Öte yandan EG içindeki tarım piyasalarında dahi hayret verici fiat düşüşleri görülmektedir. Tarım ürünleri fiatı Almanya'da Fransa'ya nazaran % 20 daha yüksek, İngiltere'ye nazaran % 15 oranında daha yüksek bulunmaktadır.

Almanya'daki tarım ürünlerinin tüketicileri diğer ülkelere nazaran daha pahalı yaşıyorlarsa, bu sadece Bonn hükümetinin yeşil doların karşılığını 3.40 mark olarak tesbit edip bir yeşil parite muhafaza etmek istemesinden ileri gelmemektedir. Kaldı ki bu parite'nin 2.50'ye değilse bile çoktan 3.03 marka indirilmesi gerekirdi.

Öte yandan Fransızların, İngilizlerin tarım ürünlerini, daha yüksek fiat buldukları için Almanya'ya getirmelerini önlemek için, son derece girift bir sınır-dengeleme-meblağları- sistemi (1) geliştirilmiş bulunmaktadır. Bu sistemle Fransız ürünlerinin fiatının Alman nivosuna uygun şekilde artırılabilmesi için, örneğin bir Fransız ihracatçısı % 10,6 oranında, Alman ithalatçısı da % 10,6 oranında bir sınıf denge meblağını Brüksele havale etmek mecburiyetindedir. Hatta Almanya'ya tarım ürünü ihraç eden bir İngiliz İngiliz tarım ürünleri fiatlarının Alman fiat nivosuna çıkartılabilmesi için % 20 oranında bir ek parayı daha Brüksele göndermek mecburiyetindedir.

Bu durumun sonucu olarak EG dahilinde vahit bir tarım piyasası mevcut bulunmamaktadır.

1) System von Grenzausgleichsbeträgen.

Tarım düzeni, üye ülkeler içinde aynı zamanda yanlış istikamette bir kaynak transferine de yol açmaktadır. Çünkü EG, üyeleri tarafından temin edilen araçları kendine özgü bir anahara göre, bunlar arasında bölüştürmektedir. Bir devlet tarımına ne kadar çok subvansiyon veriyorsa, ona Brükselden o kadar çok araç temin edilmektedir. Bu sebepten Almanya EG'den daha fazlasını geri almakta, buna mukabil tarımını son derece kısıtlı bir şekilde desteklediği için İngiltere EG'den çok azını geri alabilmektedir. Bu suretle Almanya gibi refah derecesi yüksek olan ülkeler lehine, İngiltere gibi fakir ülkeler aleyhine bir kaynak transferi meydana gelmektedir. Bu durum ise, bir süre sonra, ne Avrupa bütünleşmesine faydalı olabilir, ne de Almanyanın sanayi mamulleri ihracatını geliştirici olabilir.

Böylece EG'deki tarım düzeninin verdiği sonuçlar, özellikle Almanya dikkate alınarak özetlenirse, şu hususlar tesbit edilebilmektedir:

1) Ekonomik kaynakların, tarım yararına fakat diğer halk tabakaları ve özellikle sanayi aleyhine olarak, son derece cömert bir şekilde Vergeudung'u

2) Korunmaları birçok bakımlardan düşünmeğe değer ufak bir azınlık lehine, tüketicilerin muazzam bir şekilde mağdur edilmeleri ve

3) Ufak işletmeler aleyhine fakat büyük işletmeler lehine tarımsal mal üreticileri için etkin bir rekabet kısıtlaması (verzerung); öte yandan bu işletmeler gerçek çiftçilerin elinde mi, yoksa bunlar yüksek subvansiyonlar sayesinde kapital yatırımına hizmet eden işletmeler haline mi gelmiştir hususuna da dikkat edilmemektedir.

Tarımın, temel mallar sanayiinde olduğu gibi, herhangi bir koruyucu sınırlama olmadan serbest rekabete dayanamayacağını hiç bir kimse tartışmamaktadır. Delaysile fiatlarda belli bir stabilizasyonun sağlanması sadece üreticilerin değil, tüketicilerin çıkarları açısından da istenmektedir. Ancak resmî fiat tes-

bitlerini, dünya piyasa fiyatlarından tamamen bağımsız bir hale getirmek gerekli olmadığı gibi rantabil olmayan üretimi sun'i olarak rantabil bir hale getirmeğe yarayan ve EG dahilinde, tarım fiyatlarının her zamankinden daha ziyade çeşitli olmasına yol açan bir «himaye» de gerekli bulunmamaktadır. Bu hatalı iktisat politikası olmasaydı, EG'nin dünya piyasalarındaki rekabet gücü de çok daha büyük olurdu.

III. Avrupa integrasyonu sadece Avrupanın hür kısmında geçil fakat aynı zamanda

Comecon'da ve bu suretle karşılıklı ekonomik yardım Rate'si alanında da oluşmaktadır.

Bu suretle konferansımın son kısmı olarak, sosyalist adı verilen devletler topluluğuna geliyorum. Bu topluluk, 1971 tarihli «birlikte çalışmanın daha köklü olarak tamamlanmasına ilişkin program»da ifade edildiği gibi, «..... üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyet zirvede işçi sınıfı ile birlikte halk iktidarı ve..... marksizm ve Leninizm» gibi düşüncelere dayanmaktadır.

Biz, böyle programlarda mutad olan Phase'leri bir tarafa bırakmak bile, yine de itiraf etmek gerekir ki, doğuda ve batıda bütünleştirilmesi gereken ekonomik sistemleri, aslında hemen hemen her hususta birbirlerine tamamen zıt olan sistemlerdir. Bununla beraber belli bir hususta görünüşte dahi olsa, bir benzerlik bulunmaktadır. Şöyleki, EG'nin tarım düzeninde olduğu gibi, Comecon'un tarım ekonomisinde de, resmî fiyat tesbitleri ve devletin subvansiyonları ile çalışılmaktadır.

Öte yandan bizzat tarım alanında bile, temelden farklılıklar bulunmaktadır. Aslında tüm Comecon-ülkelerinde tarım ekonomisi az veya çok geri kalmış iken ve üretimde gelişme yavaş bir ilerleme gösterirken, Batı Almanya'nın tarım ekonomisi Arbeitsproduktivitesinde şöyle bir yükselme görülmektedir:

1954/55'de işçi başına yıllık ortalama 2.900 mark

1975/76 yılında 26.200 mark'a çıkmıştır, yani % 900 bir artış göstermiştir.

Bundan başka. Sovyetlerin uçsuz bucaksız tarım alanlarına rağmen, Comecon, gıda maddeleri arzında, dar boğazlara düşmekten kurtulamamıştır. Batının durmadan tekrarlanan yardımları olmasaydı ve özellikle USA ve EG'de biriken buğday, tereyağ ve et yığınları olmasaydı - Comecon ülkeleri ve özellikle Sovyetler Birliği açlık tehlikesile karşılaşmış olacaktır.

Avrupanın bu iki kısmında, ekonomik sistem gibi bütünleşme de çok farklı bir nitelik göstermektedirler. Şöyleki, EG'nin çekirdeğini ortak pazar teşkil etmekte ve burada tüm üye devletlerin gewerbliche teşebbüsleri, devletin ticari engellemeleri ve rekabet kısıtlamalarıyla karşılaşmadan birbirleriyle rekabet edebilmektedirler. Halbuki Comecon dahilinde Ortak Pazarla karşılaştırılabilecek hiçbir şey yoktur. Comecon ülkeleri arasında yapılan ticaret anlaşmaları esas itibarıyla iki taraflıdır.

Yani, bu anlaşmalar iki üye devlet veya onların Kombinatları arasında yapılmaktadır. Keza hesapları da iki taraflı olup çok taraflı değildir. Gerçekten Comecon dahilinde basit bir şekilde Polonya Sloty ile Çek Kronu ve Doğu Alman Markı ile Rus Ruble'si değiştirilememektedir. Ayrıca bu ikili anlaşmalar, ne miktar ne de değer (tutar) itibarıyla kontenjane bağlanmayan mallara inhisar ettirilmiştir.

Comecon dahilinde serbest para mübadelesi olmadığı gibi, serbest dolaşım hatta seyahat serbestisi bulunmamakta ve bildiğimiz gibi bu seyahat serbestisi üstelik tahammül haddini aşan bir kısıtlamaya tabi tutulmuş bulunmaktadır. Dolayısıyla Sovyet Rusya gibi, ülkesinde bizzatı bir Rus'un bile ikametgahını serbestçe değiştiremediği bir devletle bir ortak Arbeitsmarkt düşümlenemez.

Bununla beraber Comecon'da belli bir, birlikte çalışmaya, tesadüf edilmektedir. Bu, tüketim malları üretiminde teknik geri

kalmışlığın ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Şöyleki prodüktiviteyi yükseltmek için, Comecon - ülkelerinin belli üretim dalları üzerinde uzmanlaşmaları gerekmektedir. Amaç, bu suretle, masrafların azalmasını temin etmektir. Bu şekilde örneğin DDR'de sadece hafif, Çekoslovakya'da sadece ağır yük kamyonları yapılmaktadır. Öte yandan yapılan planlar hiçbir zaman tam olarak gerçekleşemeyeceğinden, bu uzmanlaşmanın sonunda dar boğazlar ve ihtiyaçları karşılayamamak daima beklenebilmektedir. **Honnecker** bu yılın başında bu hususu yeni bir sözcük olan, «Wegspezialisieren» ile ifade etmiştir. Uzmanlaşma bu durumlarda bir ucuzlamaya değil, bilakis malların yok olmasına yol açmıştır. (2)

EG'de tüm taraflar eşit haklara sahip iken, Comecon'da -saklı dahi olsa- Rusyanın temel hakimiyeti geçerli olmaktadır. Hitlerin geniş bölgeli ekonomi tasavvurundaki (Grossraumwirtschaft) bahtsız düşüncesinde olduğu gibi, (ki zamanında bu ekonomi de hemen hemen Comecon ülkelerinin aynını kapsamı içine almaktaydı. Örneğin Bulgaristan, Romanya ve Macaristan, aslında Doğu Avrupa hakim bir devlete tabi olmakta ve Sovyet'ler hakim devlet olarak emretmekte ve bağımlı devletler ise, itaat etmek durumundadırlar. Öte yandan tüm üyelerin şeklen eşit oya sahip olduğu kademeler de bulunmaktadır. Fakat bu kademelerde de, Sovyetlerin temel hakimiyetini muhafaza edebilmek için, buralara komünist partiler dahil edilmişlerdir ve başından itibaren bilinmektedir ki, tüm konularda gerçek

2) Bu ekonomi sisteminde -hür dünyaya son derece zıt olarak- tüketim mallarında kendine özgü bir gelişme gerçekleştirilemediğinden, Comecon ülkelerini de, kendilerine özgü bir türde kopya etmeğe çalışmaktadırlar. Böy-tan -değmeyecek kadar çok kötü dahi olsa, Coneordoyu veya Braun marka elektrikli traş makinasını taklit ederken, öte taraftan batının çok uluslu şirketlerini de, kendilerine özgü bir türde kopya etmeğe çalışmaktadırlar. Böylece kimya ipliği için çok uluslu bir kuruluşları bulunmakta ve bu kuruluşta tüm Comecon üye ülkeleri katılmış bulunmaktadır. Yine fotoğraf tekniği ve sanayiinde ve sadece DDR ve Sovyetlerin birlikte yürüttükleri Haushaltchemie'de de çok uluslu bir kuruluşları bulunmaktadır. Burada da benzerlik sadece görünüşte kalmaktadır.

söz sahibi UDSSR'in komünist partisi bulunmaktadır. Bu hakimiyet hatta fiatların ve teslimat şartlarının ve buna benzer hususların tayininde de geçerli olmaktadır. Bana bir Polonyalı uzman şöyle demişti: «Ruslar fikirlerini açıkladıktan sonra» «Ne yapılabilir ki» «Hiçbir kimse komünistlikten inhiraf etmiş bir kişi olarak tanınmak istemez».

Comecon gibi, serbest rekabetin hiçbir şekilde olmadığı, üretim araçları üzerindeki mülkiyetin devletleştirildiği ve fiatların sun'i olarak ve dolayısıyla talep ve arzdan kopuk olarak tesbit edildiği bir toplulukta, ekonomik bir integrasyonun bir anlamı da bulunmamaktadır. Yeter ki, integrasyon adı altında sadece düzeyel bir işbirliği anlaşılmış olmasın

Bu sebepten Doğu blokundaki integrasyon, Rus sosyalizmi gibi sadece kâğıt üzerinde kalmaktadır. Comecon'un yararları, bu sebepten, tüm katılanlar için son derece sınırlı kalmaktadır. İşçilerin reel gelirleri, eğer yükseliyorsa, bu yükselmeye çok az olmaktadır ve daima hür ülkelerdeki ücretlerin arkasından aksayarak gitmektedir. Tüketim malları miktar itibarıyla yetersiz, kalite itibarıyla eksik ve garantisiz bulunmaktadır.

Comecon örneği göstermektedir ki, Avrupa integrasyonu, ancak serbest rekabetin hüküm sürebileceği bir ortak pazar yaratıldığı takdirde, en azından ekonomik açıdan bir anlam taşıyabilir. Bu bakımdan Brüksel'in tarım düzeni işlememiştir. Bu tarım düzeni, rekabeti ortadan kaldırmış veya en azından tanınmıyacak bir şekile sokmuştur. Halbuki rekabet, üreticiler kadar tüketicilerin de çıkarlarına uygun olabilmektedir. Tarım alanında integrasyonun başarısızlığa uğraması, EG dahilinde gerçek bir ortak pazarın oluşturulmaması, bunun yerine yan yana çalışan ulusal tarım piyasalarının hakim olması, tarım ürünlerine olan talebin bırakılmayıp devlet tarafından ayarlamasının bir sonucudur.

Gerçek integrasyon, ancak devletin doğrudan doğruya müdahalelerden kaçındığı alanlarda söz konusu olabilir. Bu aynı zamanda topluluğun, neden üye devletler ve bunlarla dünyanın diğer kısımları arasında rekabetin yoğunlaştığı sahalarda başa-

nılı olduğunu açıklamaktadır. Böylece Ortak Pazar'ın üreticilere ve tüketicilere, konuşmamın birinci kısmında işaret ettiğim ve tüm üye devletler tarafından da az veya çok kabul edilen yararları sağlaması, öncelikle rekabetin varlığı sebebine dayanmaktadır.

Izninizle, son olarak, sizleri özellikle ilgilendireceğini umduğum bir probleme kısaca değinmek istiyorum: Sözümlerim etmek istediğim husus, ülkenizin EG'ye girmesidir. Ben burada EG'ye girmenin ön şartları üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmak istemiyorum, sadece işaret etmek istediğim bir husus bulunmaktadır: Böyle bir durumda Brüksel bir taraftan yükümlülüklerin düzeltilmesini (Leistungsbilanz) isteyecek, fakat öte taraftan sağlayacağı geçiş dönemi kredileriyle, üyeliği kolaylaştıracaktır. Herhalde topluluğa giriş kademeli bir şekilde mümkün olacaktır. Önceleri Türkiyenin, gümrük himayelerinden mahrum kalacak genç makina ve otomobil sanayii, Avrupanın makina ve otomobil konzerenleri karşısında yaşama gümrüne sahip olamayacaktır. Fakat Türkiye için avrupanın sert rekabet şartlarına eninde sonunda uyum sağlamak gerekli bulunmaktadır. Öte yandan kesinlikle belirtilmek gerekir ki, Türkiyenin tekstil gibi ucuz verebildiği sanayi ürünleri, Brükselin koruyucu tedbirlerinden müteessir olmayacaktır. Aynı şey, Türkiyenin tarım ürünleri için de söz konusu olmaktadır. Ancak EG'nin tarım ürünlerini koruma eğilimi karşısında, bunun pek kolay olmayacağını da dikkate almak gerekir. Yine Ortak Pazar açısından şüphesiz, birtakım problemler doğacaktır ve bunları geçiş dönemi tedbirlerini almadan çözmek de mümkün olmayacaktır. Bununla beraber ben, tüm bu güçlüklerin yenilebileceğine inanıyorum. Türkiyenin EG'ye girmesi, uzun bir dönemde, -bu tez ile konuşmamı kapatmak istiyorum- sadece sizin ülkenizin değil, EG'nin de yararına olacaktır: Türkiye, Avrupa Topluluğuna girme hazırlıklarına ne kadar erken başlarsa, bu tüm katılanlar için o kadar iyi olacaktır.

(Çev. Doç. Dr. N. Akçaylı)